

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КОМПОНЕНТІВ Й КРИТЕРІЇВ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

PEDAGOGICAL POTENTIAL OF THE COMPONENTS AND CRITERIA OF READINESS OF FUTURE IT TEACHERS FOR PROFESSIONAL ACTIVITY IN THE SYSTEM OF CONTINUING EDUCATION

У статті з'ясовано, що державна освітня політика в умовах розширення євроінтеграції осучаснює та розширює можливості підготовки майбутніх учителів інформатики до професійної діяльності у системі неперервної освіти. Зазначено, що національна система освіти націлена на формування освіченої та інтелектуальної генерації учителів, становлення цілісної та всебічно розвиненої особистості майбутніх фахівців, підготовку інтелектуального та культурного потенціалу педагогічних кадрів. З'ясовано, що удосконалення підготовки майбутніх здобувачів освіти має впроваджуватися на засадах демократії, гуманізму, людиноцентризму, вільної конкурентоспроможності з урахуванням національного й світового досвіду освіти, пріоритету загальнолюдських цінностей. Виявлено, що професійна підготовка майбутніх учителів інформатики до професійної діяльності у системі неперервної освіти з одного боку, має урахувати ідеї передового педагогічного досвіду фахового розвитку освіченої та професійної особистості. З другого боку, приймаючи виклики сьогодення, удосконалювати теоретичні засади такого процесу з врахуванням методологічних підходів та проблем формування готовності майбутніх учителів інформатики до професійної діяльності. Визначено, що нині професійна підготовка майбутніх учителів інформатики у системі неперервної освіти має передбачати гармонійний розвиток майбутніх фахівців із набуттям професійної майстерності, фахового досвіду з цілковитим зануренням у професійні обов'язки та готовності до професійної діяльності. Обґрунтовано, що готовність здобувача освіти починає формуватися в процесі професійної підготовки та зумовлена загальнодидактичними та специфічними педагогічними принципами. У структурі готовності повинні бути мотиваційно-цільова, когнітивно-рефлексивна, особистісно-акмеологічна, комунікативно-організаційна, інформаційно-технологічна та оцінно-діяльнісна складові. Подальшого напрацювання потребує обґрунтування організації освітньо-інформаційного середовища у контексті професійної підготовки майбутніх учителів інформатики.

Ключові слова: інформаційне середовище, інформатизації освіти, педагогічна освіта, освітній процес, професійна підготовка, система неперервної освіти, професійна компетентність, цифрові технології, майбутні учителі інформатики.

The article found out that the state educational policy in the conditions of the expansion of European integration modernizes and expands the possibilities of training future computer science teachers for professional activities in the system of continuous education. It is noted that the national education system is aimed at the formation of an educated and intellectual generation of teachers, the formation of a holistic and comprehensively developed personality of future specialists, the preparation of the intellectual and cultural potential of pedagogical personnel. It was found that the improvement of the training of future education seekers should be implemented on the basis of democracy, humanism, people-centeredness, free competitiveness, taking into account the national and world experience of education, the priority of universal values. It was found that the professional training of future informatics teachers for professional activities in the system of continuing education, on the one hand, should take into account the ideas of advanced pedagogical experience of the professional development of an educated and professional personality. On the other hand, accepting the challenges of today, improve the theoretical foundations of such a process, taking into account methodological approaches and problems of forming the readiness of future informatics teachers for professional activity. It has been determined that the professional training of future computer science teachers in the continuing education system should provide for the harmonious development of future specialists with the acquisition of professional skills, professional experience with full immersion in professional duties and readiness for professional activity. It is substantiated that the readiness of the student of education begins to form in the process of professional training and is determined by general didactic and specific pedagogical principles. The structure of readiness should include motivational-targeted, cognitive-reflective, personal-acmeological, communicative-organizational, informational-technological, and evaluation-activity components. The substantiation of the organization of the educational and informational environment in the context of professional training of future informatics teachers needs further development.

Key words: information environment, informatization of education, pedagogical education, educational process, professional training, system of continuous education, professional competence, digital technologies, future teachers of informatics.

УДК 378.147
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/71.1.29>

Карабін О.Й.,
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри інформатики
та методики її навчання
Тернопільського національного
педагогічного університету імені
Володимира Гнатюка

Постановка проблеми в загальному вигляді. Нині українська освіта незмінно залишається важливим рушієм розвитку людського потенціалу та підготовки кваліфікованих майбутніх

учителів. Державна освітня політика в умовах розширення євроінтеграції осучаснює становлення інноваційного майбутнього фахівця та розширює можливості підготовки майбутніх учителів

інформатики до професійної діяльності у системі неперервної освіти. У Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття») наголошується, що «... динамізм, притаманний сучасній цивілізації, зростання соціальної ролі особистості, гуманізація та демократизація суспільства, інтелектуалізація праці, швидка зміна техніки і технологій в усьому світі – все це потребує створення таких умов, за яких народ України став би нацією, що постійно навчається» [3], також, у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року зазначається, що стратегічними напрямками державної політики у сфері освіти є: «модернізація структури, змісту та організації освіти на засадах компетентнісного підходу; забезпечення доступності та безперервності освіти протягом усього життя; розвиток наукової та інноваційної діяльності в освіті, підвищення якості освіти на інноваційній основі» тощо [8].

Нині національна система освіти націлена на формування освіченої та інтелектуальної генерації учителів, становлення цілісної та всебічно розвиненої особистості, формування інтелектуального та культурного потенціалу педагогічних кадрів, забезпечення пріоритетності їх фахового та особистісного розвитку, приведення можливостей постійного самовдосконалення майбутніх фахівців, підготовку здібних майбутніх учителів інформатики із постійним підвищенням професійного та загальнокультурного рівня у системі неперервної освіти [1; 6; 7; 10]. А відтак дедалі стає очевидним приведення системи освіти у відповідність з сучасними потребами особи і суспільства та водночас удосконалення системи підготовки майбутніх учителів інформатики до професійної діяльності у системі неперервної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Філософські засади підготовки майбутніх учителів висвітлено у наукових розвідках дослідників: С. Гончаренка, В. Грубінка, І. Зязюна, В. Кременя, В. Лапінського, Н. Ничкало та ін.; теоретичні основи професійної підготовки майбутніх учителів інформатики є численними дослідженнями науковців: М. Жалдака, Н. Морзе, Ю. Рамського, О. Співаковського, Ю. Триса та ін.; методологічні засади підготовки майбутніх учителів інформатики у закладах освіти вивчали вітчизняні науковці у психолого-педагогічних дослідженнях, серед них: Л. Білоусов, І. Булах, Т. Вакалюк, А. Верлань, А. Гуржій, М. Жалдак, І. Зязюн, В. Кремень, Н. Морзе, К. Осадча, Ю. Рамський та ін.; питання підготовки майбутніх учителів інформатики до професійної діяльності та їх особистісного розвитку були предметом вивчення дослідників: Р. Гуревича, С. Жуковського, В. Лаптева, С. Семерікова, Я. Сікори, О. Співаковського, О. Спіріна, Ю. Триста, В. Шовкун та ін.; проблематику обґрунтування професійного розвитку та формування професійної

компетентності майбутніх учителів інформатики у вітчизняній науці розглядали науковці: Т. Воропай, Н. Вукіна, Н. Дементієвська, А. Петрасова, І. Ратинська, О. Кузьмінська, В. Черненко, А. Химинець та ін.; концептуальні засади професійної підготовки майбутніх учителів інформатики у системі неперервної освіти висвітлювали: С. Гончаренко, М. Жалдак, М. Лапчик, Н. Морзе, Ю. Рамський, Н. Ничкало, С. Овчаров, В. Радул, С. Семеріков, С. Сисоєва, Л. Сігаєва, О. Спірін та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Обґрунтування педагогічного потенціалу компонентів й критеріїв готовності майбутніх учителів інформатики до професійної діяльності у системі неперервної освіти потребує комплексного осмислення трансформаційних процесів із орієнтацією вимог сьогодення, аналізу стану і перспектив удосконалення якості освітнього процесу, удосконалення науково-педагогічних підходів на основі студентоцентрованого навчання, посилення цілісності теоретико-методологічного підґрунтя, наступності упровадження педагогічних інновацій фахової підготовки, створення умов для набуття професійного та загальнокультурного рівня відповідно до світових тенденцій розвитку освіти.

Нині професійна підготовка майбутніх учителів інформатики до професійної діяльності у системі неперервної освіти з одного боку, має урахувати ідеї передового педагогічного досвіду фахового розвитку освіченої та професійної особистості [4; 5; 9]. З другого боку, приймаючи виклики сьогодення, удосконалювати теоретичні засади такого процесу з врахуванням методологічних підходів дослідження проблеми формування готовності майбутніх учителів інформатики.

Метою статті є теоретичне обґрунтування педагогічного потенціалу компонентів й критеріїв готовності майбутніх учителів інформатики до професійної діяльності у системі неперервної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Модернізація освіти на інноваційній основі стає основою трансформаційних процесів підготовки майбутніх учителів інформатики у системі неперервної освіти. Удосконалення якої на засадах демократії, гуманізму, людиноцентризму, вільної конкурентоспроможності з урахуванням національного й світового досвіду освіти, пріоритету загальнолюдських цінностей вимагає оновлення цілісності системи професійної підготовки нової генерації фахівців. Поряд з цим, у державній політиці пріоритетними мають бути орієнтири на забезпечення якості та доступності неперервної педагогічної освіти, де основними принципами обумовлюються: «... неперервність; поєднання національних освітніх традицій та найкращого світового досвіду; гнучкість у реагуванні на суспільні зміни і прогностичність; інноваційність» [2].

Утім, на сучасному етапі освіта майбутніх фахівців у відкритому неперервному просторі навчання має діяти у тісній інтеграції вертикальної та горизонтальної її складових компонентів, привносити умови для кожного суб'єкта на отримання й вдосконалення власного професійного рівня в контексті ціложиттєвого навчання. Це підтверджує факт приведення ступеневої та неперервної освіти, інтеграцію освіти на всіх кваліфікаційних рівнях на основі компетентнісного підходу, зініціювання системи надбання фахового рівня суб'єктами освіти відповідно до потреб ринку праці, посилення інноваційного розвитку системи підготовки фахівців із створення сприятливих умов для безперервності навчання фахівця, узагальнення загальнонаукових і теоретичних положень, поглиблення педагогічних концепцій та закономірностей, удосконалення науково-методологічних основ і педагогічних підходів, розкриття потенціалу педагогічних принципів, зміцнення явищ і процесів, розширення теоретико-методологічних засад, нарощення методик і дидактичних інструментів, удосконалення організації освітнього процесу на засадах особистісно-орієнтованої педагогіки, поглиблення методологічного підґрунтя щодо сформованості готовності майбутніх учителів інформатики до професійної діяльності.

Відповідно в центрі уваги постає проблема обґрунтування концепції професійної підготовки майбутніх учителів інформатики, а відтак, виявлення компонентів й критеріїв готовності майбутніх учителів інформатики до професійної діяльності. Із огляду на зазначене, у системі професійної підготовки майбутніх учителів інформатики загальнодидактичні та специфічні принципи складають суть теоретико-педагогічних засад, систему положень педагогіки, нормативних вимог дидактичного процесу, дотримання яких забезпечує продуктивність освітнього процесу у системі неперервної освіти. У рамках цього аспекту вважаємо, що професійна підготовка майбутніх учителів інформатики у системі неперервної освіти передбачає гармонійний розвиток майбутніх фахівців із набуттям професійної майстерності, надбанням фахового досвіду з цілковитим зануренням у професійні обов'язки, формуванням готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності. Зауважимо, що готовність здобувача освіти починає формуватися в процесі професійної підготовки та зумовлена загальнодидактичними (науковість та прогностичність, гуманістична цілеспрямованість, систематичність та послідовність, наступність та трансдисциплінарність, зв'язок навчання з життям, поєднання теорії з практикою, діагностичність, детермінізм) та специфічними педагогічними принципами (інтеграція технологічної та інноваційної підготовки у системі неперервної

освіти, активна навчальна діяльність до професійної підготовки, посилення професійної спрямованості до методичної підготовки, індивідуалізації навчання у системи неперервної освіти, особистісно-орієнтованого становлення та самопроявлення особистості).

Так, на основі узагальнення напрацювань науковців (С. Вітвицька, В. Галузяк, С. Гончаренко, М. Жалдак, З. Курлянд, Н. Морзе, Н. Ничкало, С. Семеріков, О. Спірін, М. Фіцула, В. Шовкун, В. Ягупов) зазначимо, що формування готовності майбутніх учителів інформатики до професійної діяльності впливають компоненти й критерії. Провівши аналіз різних психолого-педагогічних джерел, освітніх стратегій підготовки майбутніх педагогів, дійшли висновку, щодо вибору компонентів готовності майбутніх учителів інформатики до професійної діяльності у системі неперервної освіти. У структурі готовності повинні бути мотиваційно-цільова, когнітивно-рефлексивна, особистісно-акмеологічна, комунікативно-організаційна, інформаційно-технологічна та оцінно-діяльнісна складові. Утім, такий процес можна представити трьома напрямками:

1. Мотиваційно-когнітивний напрям. Даний напрям обумовлений мотиваційно-цільовим (критерій – сформованість прагнень, потреб і цілей до майбутньої професійної діяльності) та когнітивно-рефлексивним (критерій – надбання цілісності пізнавально-професійної діяльності) компонентами. Він базується на мотивації, як важливої складовою формування професіоналізму особистості з метою надбання особистісного розвитку та професіоналізму. Когнітивна складова забезпечує розвиток всебічно розвинутої та професійно-компетентної особистості. Вони реалізується через актуалізацію опанування знань і умінь до майбутньої професійної діяльності, сформованість компетенцій до професійної реалізації, надбання професійного рівня когнітивних навичок до успішного виконання фахової діяльності, внутрішню готовність суб'єктів освіти до опанування професії та власної реалізації, інтенсифікування суспільної значущості, оволодіння професійними уміннями і навичками практичної діяльності.

2. Акмеологічно-організаційний напрям зініційований особистісно-акмеологічним (критерій – сформованість особистісно-професійної результативності до майбутньої професійної діяльності) та комунікативно-організаційним (критерій – наявність сформованих комунікативних якостей до ефективної організації педагогічної діяльності) компонентами. Метою даного напряму є удосконалення системи професійної підготовки майбутніх педагогічних кадрів, удосконалення організації освітнього процесу, розроблення теоретико-методологічних засад на формування теоретичних і професійних знань

та систематизацію фахових умінь і оволодіння навичок практичної підготовленості до майбутньої квазіпрофесійної і професійної діяльності, зумовлення розвитку фахового рівня професійної майстерності з надбанням найкращого практичного педагогічного досвіду відповідно до сучасних інновацій в освіті.

3. Інформаційно-діяльнісний напрям зорієнтований інформаційно-технологічним (критерій – технологічна підготовленість до педагогічної діяльності) та оцінно-діялісним (критерій – сформованість професійних умінь і навичок до виконання професійної діяльності та її самооцінки) компонентами. Характеризується сформованістю теоретичних і практичних умінь та навичок до фахової діяльності, підготовленістю до виконання професійних завдань, належною готовністю до виконання практичних професійних завдань, надбанням особистісної фахової майстерності, сформованістю готовності практично діяти в нестандартних ситуаціях, володінням дієвими навичками професійного саморозвитку і самокорекції.

У нашому баченні, компоненти перебувають в логічному взаємозв'язку, повністю відображають структуру формування готовності майбутніх учителів інформатики до професійної діяльності у системі неперервної освіти.

Висновки. Вважаємо, що професійна підготовка майбутніх учителів інформатики у системі неперервної освіти має враховувати педагогічний потенціал компонентів й критеріїв готовності майбутніх учителів інформатики до професійної діяльності у системі неперервної освіти, а саме: мотиваційно-цільовий, когнітивно-рефлексивний, особистісно-акмеологічний, комунікативно-організаційний, інформаційно-технологічний та оцінно-діялісний компоненти. Перспективами подальшого дослідження вбачаємо обґрунтування організації освітньо-інформаційного середовища у контексті професійної підготовки майбутніх учителів інформатики.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Березюк О. С., Смоляр В. І. Шляхи модернізації освітньої системи України. *Тенденції модернізації національних освітніх систем* : збірник наукових праць / за заг. редакцією О. С. Березюк, О. М. Власенко. Житомир: вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 158.
2. Галузева Концепція розвитку неперервної педагогічної освіти від 14.08.2013 № 1176. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1176729-13#Text> (дата звернення: 05.05.2024).
3. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття). Постанова від 03.11.1993 № 896. Київ : Райдуга, 1994. 53 с.
4. Карабін О. Й. Інформаційне середовище як засіб підвищення ефективності навчання в університеті. *Підготовка фахівців освітньої галузі за інноваційними технологіями* : Проблеми й перспективи : матеріали регіонального науково-практичного семінару, (28–29 квітня 2010 р.) ; за ред. Г. В. Терещука. Тернопіль : Вид-тво ТНПУ, 2010. С. 33–37.
5. Карабін О. Й. Проектна діяльність майбутніх фахівців в контексті модернізації освіти. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. Херсон, 2018. № 83, т. 2, С. 131–135.
6. Проект Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки. URL: https://old.mgu.edu.ua/docs/NormAkti/documents/proect_rozvitku_osviti.pdf (дата звернення: 05.05.2024).
7. Сігаєва Л. Є. Підвищення кваліфікації фахівців як складова неперервної професійної освіти. *Неперервна професійна освіта : теорія і практика* : збірник наукових праць / за заг. ред. І. Я. Зязюна, Н. Г. Ничкало. Київ, 2002. С. 319–363.
8. Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» : від 25.06.2013, № 344/2013. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (дата звернення: 05.05.2024).
9. Хартія про ціложиттєве навчання. URL: <http://www.eu-edu.org/news/info/87> (дата звернення: 05.05.2024).
10. Karabin O. Project activity in formation of professional self-development of future specialists in the field of information technologies. *Young Scientist*, 2016. No 12(40), part 1. pp. 436–440 p.